

MUNI

Úvodní hodina, orientace v kurzu; Kvalitativní výzkum jako ten druhý?

ZURn6337 Fokusní skupiny

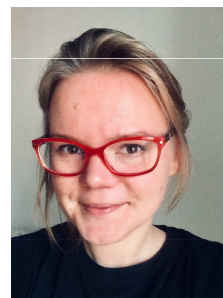
Kdo jsme

Lukáš Slavík



- Doktorand a výzkumník
- Katedra mediálních studií a žurnalistiky, FSS, MU
- Zájem o důvěru v média a zpravodajství
- Kvantitativní i kvalitativní metody
- FG: komerční, neziskový sektor, studující, zaměstnanci a management, vyučující, mediální publika

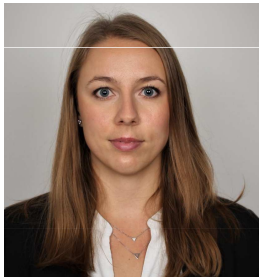
Alena Kluknavská



- Odborná asistentka
- Katedra mediálních studií a žurnalistiky, FSS, MU
- Politická komunikace, populistická radikální pravice, mediální reprezentace
- Textová analýza

Kdo jsme

Petra Pichaničová



- Doktorandka - Katedra mediálních studií a žurnalistiky, FSS, MU
- Mediální reprezentace, ženy novinářky, násilí páchané na ženách
- Background – media studies + gender studies
- Kvantitativní metody (content analysis)

Natálie Terčová



- Odborná pracovnice - Interdisciplinární výzkum internetu a společnosti (IRTIS), MU
- Doktorandka - Katedra mediálních studií a žurnalistiky, FSS, MU
- Digital skills, E-health literacy, Adolescenti
- Background – media studies + poradenství v sociální práci
- FG: akademický výzkum, dospívající participanti, mixed methods
- Kvantitativní i kvalitativní metody (psych/media)

Sylabus, účel, požadavky

ZURn6337 Fokusní skupiny

Místo a čas výuky

Jarní semestr 2023

Pá 12:00–13:40

Studio 527

Vyučující

Mgr. Lukáš Slavík (KMSŽ FSS MU), učo 414778, přednášející, slavik@fss.muni.cz

Mgr. Alena Kluknavská, PhD. (KMSŽ FSS MU), učo 368265, cvičící, 368265@mail.muni.cz

Mgr. Petra Pichaničová (ÚOS PrF MU), učo 414725, cvičící, 414725@mail.muni.cz

Mgr. et Mgr. Natálie Terčová (IRTIS VP FSS MU), učo 460088, cvičící, natalieterc@mail.muni.cz

Základní parametry kurzu

Cíle kurzu	Cílem kurzu je představit studujícím fokusní skupiny nejen jako oblíbenou a široce využívanou metodu pro sběr dat, ale jako komplexní výzkumnou strategii. Jde o výzkumnou strategii, která jako jedna z mála hluboce doceňuje a respektuje společenskou (nikoliv individuální) povahu utváření postojů, hodnot a světa. Metoda skupinových diskusí tak umožňuje zkoumat jak jevy téměř neznámé nebo citlivé, i ověřovat existující vědění nebo funkčnost měřicích nástrojů. Studující se prostřednictvím logiky výzkumu založeného na skupinových diskusích seznámí s hlavními vlastnostmi, výhodami i limity kvalitativního výzkumného paradigmatu jako takového. Cílem kurzu je studujícím poskytnout nejen cenné znalosti a informace týkající se toho, jak se tento výzkum provádí, ale také možnost osvojení praktických dovedností proto, aby jej dokázali/samostatně realizovat ve všech možných sférách, a to jak jako samostatný výzkumný projekt, nebo i v kombinaci s jinými metodami. Studující tedy budou moci získat znalosti i schopnosti s širokým využitím jak v akademickém, soukromém, neziskovém i veřejném sektoru.
Výstupy učení	Po absolvování kurzu studující budou: - rozumět logice kvalitativního výzkumu a jeho přednostem i limitům; - umět v tomto paradigmatu formulovat výzkumný problém i otázku; - rozumět pozici kvalitativního výzkumu ve vztahu k výzkumu kvantitativnímu a to bez devalvace kvalitativního výzkumu; - znát historii výzkumné techniky skupinových diskusí i způsoby jejího etablování v různých polích zkoumání (sociologie, marketingová studia, psychologie); - znát základní logiku výzkumné techniky skupinových diskusí, její silné stránky i limity, ale i detailně jednotlivé kroky tohoto výzkumu; -umět výzkum formou skupinových diskusí samostatně realizovat; -znát základní metody analýzy dat získaných prostřednictvím skupinových diskusí a minimálně jednu také použít; -umět výsledky výzkumu prostřednictvím techniky skupinových diskusí přetavit do podoby závěrečné zprávy
Osnova	1 Úvodní hodina, orientace v kurzu; Kvalitativní výzkum jako ten druhý? (11. 9.) 2 Skupinové diskuse, jejich zrod, vývoj, účel a specifčnost (18.9.) 3 Konstrukce výzkumného problému, výzkumné otázky (25.9.) 4 Bez not se těžko hraje: scénář

- Naučit se všechny logické kroky výzkumné techniky fokusních skupin
- zakotvení v kvalitativním výzkumu
- definice výzkumného problému
- příprava a realizace FG
- analýza dat
- report výsledků: výzkumná zpráva

Rozehříváčka

Zkušenosti s kvalitativním výzkumem

Co si myslím/vím o technice FG

O čem to dnes bude?

- Logika kvantitativního a kvalitativního výzkumu
- Příklady kvalitativního výzkumu
- Nastínění problému zobecnitelnosti

Kdo je „Ten první“?

Pozitivismus

- myšlenkový směr odrážející se ve filozofii a vědě
- původ v osvícenství, jeho myšlenkové vyvrcholení
- vrcholí v době úpadku premoderních institucí (náboženství, feudalismus, rodina)
- zakladatel **Auguste Marie Francois Xavier Comte** (1798-1857)
 - reakce na proměnu společnosti i tehdejší myšlenkové vlivy
 - baron de Montesquieu *O duchu zákonů* (1748) – vývoj společnosti a její koheze závisí na „neviditelných“ zákonitostech vývoje a typech lidské morálky
 - Baron Jacques Turgot (sociální myslitel a ministr financí Francie – náboženství umožňuje vývoj společnosti k dalším fázím (dokonalejším), důležitá je sociální integrace)
 - konzervativci – nelze jen bořit, je třeba budovat i řád (morální a strukturální)
 - Adam Smith – dělba práce jako pojivo společnosti
 - Jean Baptista Say - průmyslníci jako moderní hrdinové



Pozitivismus

– Snaha nalézt „řešení“ pro turbulentní společnost:

– Zákon tří stádií:

Týká se společnosti, individua, i morálky/ducha, jde o popis **nezvratné evoluce směrem k „pravdě“**:
teologické – příčiny v nadpřirozenu (vládne náboženství)
metafyzické – příčiny v abstraktních silách, počátky jednoduchých mechanismů (vládne
metamatika, fyzika, chemie)
pozitivní – o příčiny již nejde, **kumulativně hledáme zákonitosti** (vládne sociologie)

– Předmět a cíl zkoumání:

sociální statika: zákonitosti sociální stability

sociální dynamika: zákonitosti vývoje a pokroku směrem k pozitivismu

=> **nalézání neměnných zákonitostí vývoje**, posloupností a zákonů fungování společnosti (snaha prohlédnout a urychlit vývoj k pozitivismu a **redukovat negativní externality vývoje**)

– Metoda:

inspirace přírodními vědami

důraz na přímo pozorovatelné jevy

metoda experimentu a nástroj kvantifikace

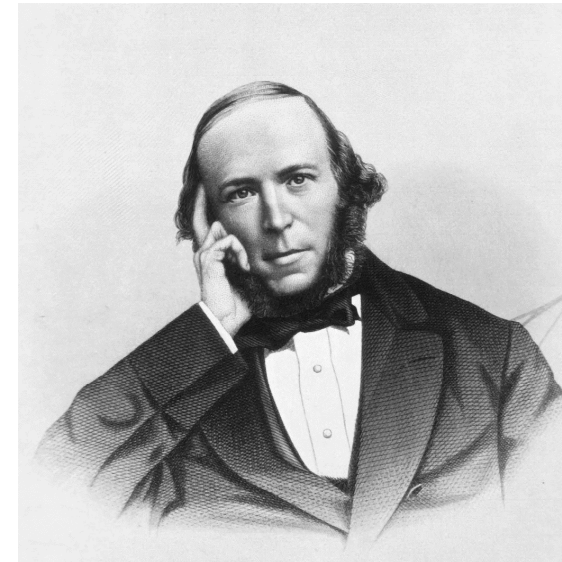
zkoumání formou **testování hypotéz** (domněnka ->konfrontace s pozorovaným jevem => vyhodnocení její
správnosti)

objektivita reality i zkoumajícího

Pozitivismus (ale už jen rychle 😊)

– Herbert Spencer (1820-1903)

- důraz na evolucionismus (a darwinismus)
 - společnosti se vyvíjí podle zákonů evoluce od stavu nevymezenosti, nekoherence a homogenity k vymezenosti, koherenci a heterogenitě
 - je třeba zkoumat míru těchto znaků a jejich typy
 - podle komplexity: jednoduchá, složená, vícenásobně složená společnost
 - podle typu integrace: vojenská, industriální
- úloha sociologie jako vědy:
 - zkoumat proces sociální evoluce stejně, jako evoluci biologickou
 - cílem je porozumění zákonů evoluce**
 - to ale **neopravňuje k ovlivňování sociálního vývoje** (objektivita i po odhalení zákonitostí), aby nedocházelo k nezamýšleným důsledkům



Pozitivismus a Novopozitivismus

– Vilfredo Pareto (1848-1923)

- Zájem o to, **jak lidé jednají** (záchvěv důrazu na smysl?)

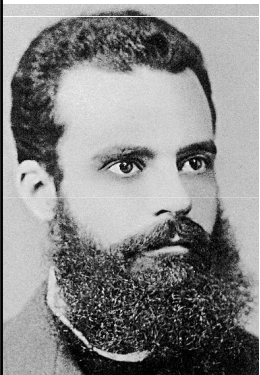
lidské jednání je z velké části iracionální (mimologické) – prostředek nevede ve skutečnosti k praktickému cíli jen menší část je logická (racionální)

- Úloha sociologie jako vědy:

nezúčastněně zkoumat zákonitosti a typy jakými lidé „ospravedlňují“ motivy svého „iracionální jednání“

nijak do jednání nezasahovat s cílem jej učinit racionálním

zkoumat jen na základě pozorovatelných projevů jednání



– Karl Raimund Popper (1902 – 1994)

- Novopozitivismus:

pozorování empirické reality může být sice východiskem, ale **cílem není testovat hypotézy o platnosti teorie, ale naopak, její neplatnost.**

Snaha řešit problém s nedostatkem pozorování (nikdy nemůžeme definitivně vědět, jestli neexistuje skutečnost, která rozporuje zjištění).

- Metoda falzifikace (založená na dedukci):

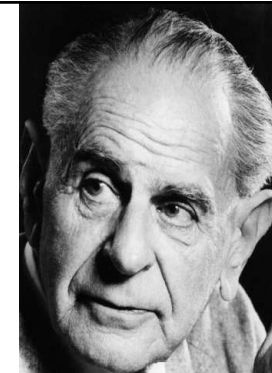
domněnka o stavu světa

formulace testovatelné hypotézy

snaha o negaci hypotézy na základě dat

- Úloha vědy:

Kumulativně vylučovat chybná přesvědčení testováním hypotéz.



A kdo je ten „Ten druhý“?

Rozumějící přístup

- Reakce na mechančnost pohledu pozitivismu
- Problematizace objektivitv zkoumání
- Přesto důraz na kauzalitu
- **Max Weber** (1864-1920)
 - historik, právník, ekonom, sociolog
 - reakce na rozvíjející se kapitalismus v Německu: společnost „příležitostí“ x „zděněné výsady“
 - snaha nalézt soulad mezi vědeckým historismem (každá doba je neopakovatelným sledem historických konfigurací) a pozitivismem (existují obecné zákonitosti)
 - Wilhelm Dilthey – zkoumání lidského světa lze provádět skrze **vcit'ování do zkušenosti (erleben) aktérů a tedy pochopením motivací a významům (verstehen)**.
 - Mladší škola historické ekonomie – logika fungování ekonomiky má vždy kořen v kontextu, ve kterém se děje (neexistuje jediná zákonitost)
 - Nietzsche – osvícenství pragmatizuje hodnoty (byrokratizace, kapitalismus, sekularizace)



Rozumějící přístup

- **Rozumějící přístup** a vztažnost k hodnotám:

Jednání lidí je oproti chování orientované na ostatní a je nutné ho tedy vysvětlovat tak, že jeho vnějším projevům přiřadíme vnitřní motivy, které z jednání vyvodíme.

Použijeme k tomu paletu ideálních typů (vystupňovaných konstrukcí), jednání s nimi porovnáme. Posoudíme, jak vede jednání ke stanovenému cíli.

Tím jednání pochopíme/porozumíme (verstehen x oproti přírodně-vědeckému vysvětlení – erklären).

Cílem je stanovit kauzální průběh.

- **Nehodnotící přístup:**

I vědci orientují své jednání podle jistých pravidel (je selektivní a vyplývá z **vnitřních motivů**).

Je legitimní tedy úhel pohledu i zvolený jev vybírat takto selektivně (**vztažnost k hodnotám**).

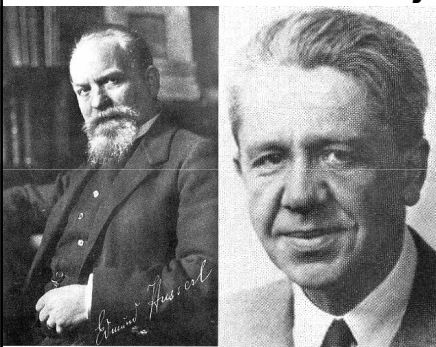
Je nelegitimní ale zaujímat „angažovanou“ nebo „hodnotící“ (vyjadřovat se ve smyslu morálního) pozici.

Proto je třeba svou pozici a roli vždy **podrobovat reflexi** (narušení neotřesitelnosti objektivity).

Další vývoj (z rychlíku)

Hermeneutika/Fenomenologie

- **Edmund Husserl** (1859-1938), později **A. Schütz** (1888-1959)
 - Lidé přetavují konfrontaci s vnějším světem do vnitřních zkušeností, které mají význam (**fenomény**). Je třeba je odhalovat, abychom světu vůbec mohli adekvátně porozumět.
 - Svět sám o sobě bez našeho vědomí „neexistuje“.



Chicagská škola

- rozvinutí jak pozitivistického tak etnografického zkoumání města, migrace a života ve městě
- Etnografickou linii představovaly převážně výzkumnice, aktivistky a filantropky vycházející z centra Hull House v čele s **Jane Addams** (1860-1935), ale i přímo člen Chicagské školy **Louis Wirth** (1839-1952):
 - Hull House:
 - Extenzivní terénní výzkum** životních podmínek chudých obyvatel Chicaga, desripce, důraz na aplikované řešení (x vymezování katedry sociologie v Chicagu)
 - Vysvětlení sociálních problémů (kriminalita, spirála chudoby) materiálními podmínkami a bytové situace (levné soukromé nájmy, nízké platy, absence sociálních sítí).
 - Angažovaný přístup.**
 - Wirth:
 - Kombinovaný **etnografický výzkum** způsobů vytváření „přirozených oblastí“ v podobě ghetta.
 - Sociální vztahy se otiskují v prostoru a mají tendenci se dlouhodobě reprodukovat.



Další vývoj (z rychlíku)

Symbolický interakcionismus

- **Erving Goffman (1959-1999):**
 - dramaturgický přístup:
společnost je možné studovat prostřednictvím studia interakcí, které nabývají podoby „divadelního představení“ (sociální role, rekvizity, scéna, zákulisí) tato perspektiva nám umožňuje zkoumat, **jaký smysl lidé v interakcích budují a jak tedy budují sociální instituce**
 - totální instituce:
na základě **pozorování a rozhovorů** pomohl pochopit, jak fungují klíčové instituce moderní společnosti jednání jako svorník mezi individuálním self a společenskými účinky



Sociální antropologie

- **Mary Douglas (1921-2007):**
 - Čistota a znečištění, role rituálu ve společnosti:
Na základě dlouhodobé **etnografie** a studia širokého spektra textů odhaluje společné základy logiky fungování „primitivních“ a západních společností. (Fyzická) Špína je jen malou částí nečistoty, která nás obklopuje a která není ničím jiným než vedlejším důsledkem existence systémů organizace zkušenosti. To, co často považujeme za důsledek zavádění hygienických pravidel nebo „barbarství“ je v systému dané společnosti **smysluplné jednání** k eliminaci znečištění a ohrožení stability světa.

Rituál pak udržuje hranice těchto systémů nebo ošetřuje jejich porušení. Jde také o způsob, jak se vyhnout hrozbě a chaosu v našem životě.



Jak tato paradigmata budují poznání?

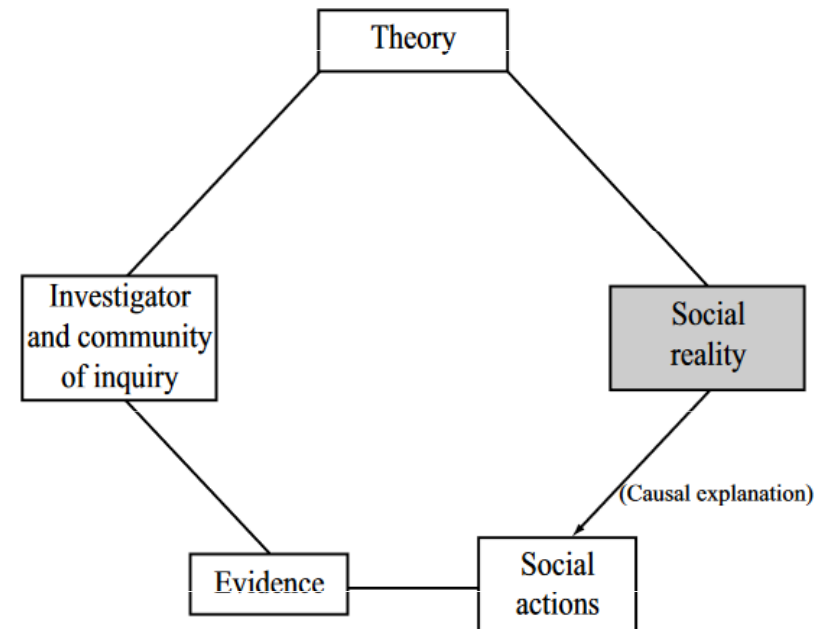
Epistemické mody podle Isaaca A. Reeda

- profesor sociologie na University of Virginia
- historická a kulturní sociologie
- *Interpretation and social knowledge: On the use of theory in the human sciences* (2011).
 - Vysvětluje, jakým způsobem v sociálních vědách dochází k používání dat a teorie.
 - Ideál sociálních věd: přinášet vysvětlení, ne jen faktická tvrzení.
 - Nepojednává o konkrétním typu výzkumu, ale o produkci vědění.
 - Všechny sociální vědy o něj usilují.
 - Existují 3 teoreticko-empirická paradigmata podle způsobu, jak nakládají s daty a teorií a dosahují vysvětlení.

- Všechny sociální vědy používají:
 - Data/evidenci: indikátory nějakého jednání/události. Existují nezávisle na teoriích.
 - Teorii: abstraktní soubor představ a konstruktů, které striktně řečeno „neexistují“ bez doplnění o data (teprve pak získávají „váhu“). Povaha teorie je tedy vždy relační (potřebuje se s něčím spojit): s jinou teorií nebo daty.
 - Snaží se je zřetězit do celků za účelem dosažení interpretace světa.
- Typy interpretací:
 - Minimální: silná patrnost dat, teorie pomáhá říct, co, se stalo (ukazuje vztahy)
 - Maximální: přechod mezi daty a teorií není patrný, zjišťujeme nejen co se stalo, ale také komu, kde, za jakých podmínek, na základě jakých motivů a s jakým smyslem.
- Existují 3 paradigmatu budování interpretací:
 - realistické
 - normativní
 - interpretativní

Realistické paradigma

- Metafora výzkumu: rozkládání hodinového strojku
- Způsob práce: zřetězování teorie a dat k vysvětlení vazeb mezi příčinami a následky.
- Cíl: Artikulovat abstraktní, univerzální, hodnotově neutrální kauzální vysvětlení mechanismů, které leží pod pozorovanou realitou.
- Odpověď: co s čím souvisí (příčinná souvislost).
- Vyžaduje:
 - Odstup výzkumníka od předmětu zkoumání
 - Neosobní a standardizovaný sběr dat (numerická, školený tazatel)
 - Neosobní a standardizované měřicí nástroje
 - Standardizovaná analýza dat
 - Testování hypotéz



Realistické paradigma



Mangold, F., Bachi, M., & Prochazka, F. (2022). How News Audiences Allocate Trust in the Digital Age: A Figuration Perspective. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 1–26. <https://doi.org/10.1177/10776990221100515>

Table 2. Multinomial Logistic Regression of the Trust Figurations on Demographics, Political Dispositions, and Political Participation.

Variable	Latent class			
	Indifferentials (reference group)	Traditionalists	Optimists	Cynics
(Intercept)	—	−2.88	−4.01	0.00
Demographics				
Gender: Female	—	0.10 (0.16)	−0.01 (0.20)	−0.48 (0.30)
Age	—	0.00 (0.02)	0.01 (0.02)	−0.01 (0.03)
Education	—	0.18 (0.06)**	−0.03 (0.07)	−0.12 (0.11)
Unemployed	—	0.20 (0.40)	0.64 (0.40)	1.01 (0.44)*
East Germany (= 1)	—	−0.53 (0.25)*	0.02 (0.28)	0.15 (0.37)
Political dispositions				
Political ideology: Right	—	−0.00 (0.12)	0.05 (0.15)	0.04 (0.16)
Political extremity	—	0.02 (0.15)	0.08 (0.18)	0.57 (0.21)**
Political satisfaction	—	−0.18 (0.11)	0.63 (0.14)**	−0.56 (0.22)**
Confidence in democracy	—	0.43 (0.11)**	−0.03 (0.14)	−0.14 (0.21)
Voting as a core democratic act	—	0.43 (0.08)**	0.20 (0.10)	−0.12 (0.14)
Political participation				
Offline	—	0.42 (0.10)**	0.17 (0.12)	0.01 (0.20)
Online	—	−0.21 (0.14)	0.07 (0.17)	0.11 (0.24)

Note. Cell entries are unstandardized maximum likelihood logistic regression coefficients with standard errors in parentheses. Model fit: $\Delta\chi^2(36) = 225.3, p < .01; R^2 = 23.3\%$. $N = 1,002$; Missing participants are due to item non-response. Descriptive demographic and political differences between the trust figurations are provided in Table S5 in the Online Appendix.

Interpretativní paradigma

- Metafora výzkumu: malování *krajiny významu*
- Způsob práce: Rozpouštění dat a teorie v jedné malbě krajiny.
- Cíl: Porozumět tomu, jak vypadá a funguje síť významů, které aktéři společně tvoří a která existuje v daných okolnostech a době.
- Odpověď: Jaký smysl má daný jev. Jak tento smysl formuje (nikoliv podmiňuje nebo vynucuje) jednání.
- Vyžaduje:
 - Přístup výzkumníka co nejbliže ke zdroji dat
 - Sběr dat zaměřený na bohatost a hloubku
 - Citlivost ke kontextům a nuancím (stejný motiv může vést k opačný/jiným výsledkům)
 - Analýza dat podle formy významu a způsobu vyprávění
 - Teoretickou kreativitu (v pozitivním slova smyslu)

Krajina významu

Příklad: Malba Žně (1565) - Pieter Bruegel



– Krajina významu vypovídá o:

- Rámci zkoumaného jevu (rám obrazu): je jasné, že pokračuje, jádro je ale v obraze.
- Je tvořena vrstvami významů: např. pole a kooperace na něm jako klíčový tmel společenství a hlavní náplň „světského času“, ves, kostel, stromy na poli a hra vesničanů v pozadí jako prvky „profánního“ času protínajícího kontinuitu práce, kostel na návrší a v pozadí jako instituce všeobecného, avšak „bodového“ dohledu.
- Vztahy: mezi aktéry i jejich kontextem (proč někteří pracují a jiní ne? Proč nosí zrovna toto oblečení?)
- Cestami a spojnicemi: mezi kterými se aktéři rozhodují (proč zrovna tato cesta může se džbánky, proč zrovna teď odpočinek?)
- Perspektivou: jde o pohled vesničanů, proto pohled z pole, ne z kostela, a už vůbec ne z továrny apod.)
- => Významem: Všechny předchozí vrstvy mohou např. vysvětlit, proč lidi na obraze baví vtip o jedení koček. Nebo proč považují stromy na poli za velmi cenné. V důsledku se dozvídáme mnoho o tehdejší společnosti.

– Krajina významu je:

- Vždy unikátní zpodobněním (silou tahů štětcem, barvami, tedy konfigurací jednání, kontextů, institucí, a jejich spojení významem),
- Ne obsahem (krajina vždy obsahuje něco, co je zpodobněno i v jiné krajině, byť ve více méně odlišné podobě a pozici – stromy, budovy, cesty,...) => specifická možnost „zobecňování“.

Příklad maximální interpretace interpretativního paradigmatu

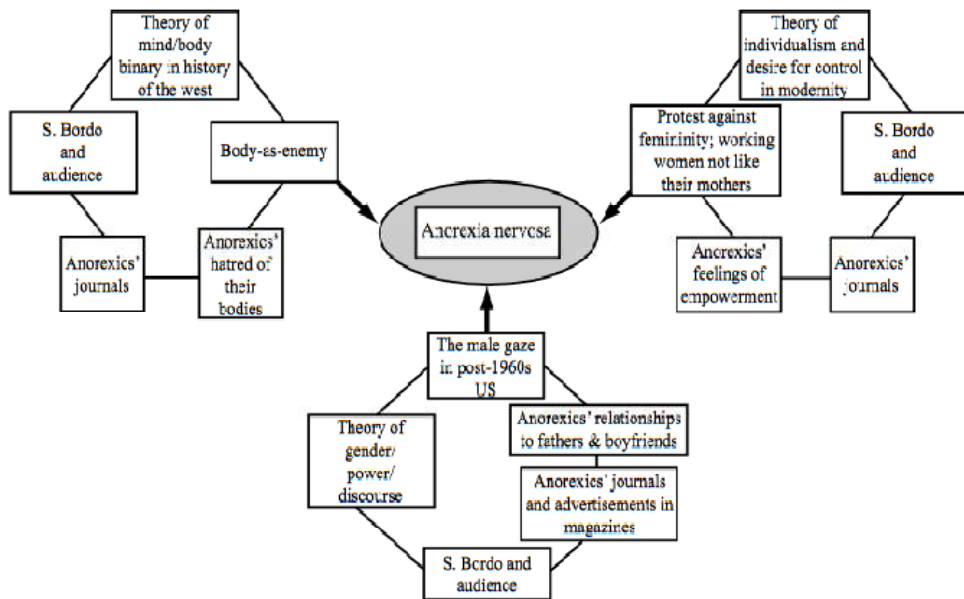


Figure 8: Susan Bordo's maximal interpretation in "Anorexia Nervosa"

Bordo, S. R. (1995). Anorexia Nervosa: Psychopathology as the Crystallization of Culture. In *Unbearable weight: Feminism, western culture and the body* (pp. 139–164). University of California press.

- **Susan Bordo**: americká filosofka, feministka a výzkumnice tělesnosti z pozic kritické teorie
- Zájem o formování ženských subjektivit kulturou
- Studium „anorektických deníků“: deníků studujících a poznámek z rozhovorů se studenty od počátku 80. let, ale i trhu s přípravky na hubnutí a bujení „body shapingu“ ve všech podobách.
- Studie Anorexie nikoliv jako psychiatrická nebo medicínská disfunkce, ale symptom působení kultury, její povaha je kulturní.
- Tři osy působení
 - Dualistická:
 - Osa kontroly:
 - Osa genderových mocenských vztahů:

Anorexia Nervosa

Osa dualistická

- Vychází z mnoha teoretických zdrojů (sv. Augustin, Platon, Descartes, Foucault)
- Dvě substance lidské existence: tělesná a duchovní
- Mají subjektivně formativní povahu
 - Tělo jako něco „cizího/nepřátelského“, „obtěžkávajícího“, „vzpouzejícího se duchu/vůli“
 - Tělo jako stroj, který je možno upravovat, disciplinovat, zanedbávat.
 - => ideál zkrotit tělo duchem: odstranit hlad a potřebu těla jíst, upravit svou tělesnost tak, aby nezbuzovala touhu

Osa kontroly

- Rysy západní kultury zaměřené na všestranný a bezpodmínečný individuální úspěch v kompetici
- Přemíra aspirací od raného mládí, individuální odpovědnost
 - Reakce: Pocit života bez kontroly + potřeba nalézt sféru kontroly
 - Zrcadlové dopady: anorexie i vypjatý body-building a cvičení jako body kontroly a zároveň rebelie, sebekontroly a pocitu uschopnění „ke všemu“.
 - Snaha vyhnout se úpadku „neproduktivě“ v podobě staří a smrti.

Osa genderových mocenských vztahů

- Kombinace mnoha teoretických zdrojů o roli ženy ve společnosti (např. Mills, Freud, současné feministické teorie) i beletrie
- Průsečík:
 - duálních opozic spojených s genderem (disciplinovaný x podléhající pudům)
 - disciplinační pohled mužů
 - odmítnutí a strach z těl a rolí nevhledných matek
 - rozpor mezi proklamovanými možnostmi a reálným dopadem genderového řádu
 - devalvace dcery jako potomka
- Anorexie jako nová podoba hysterie. Je však nebezpečnější, protože zatímco tehdy hysterie mobilizovala (odmítnutí stigmatu), anorexie je infikovaná uschopněním.
- Anorexie jako pokračování fyzického zneschopňování (sukně, korzety, šaty).

Tip

- Aspekty téhož i jinde:
 - Podcas Alarmu o užívání pervitinu mladými:
<https://podcasty.seznam.cz/podcast/alarm/piko-3-dekuji-ti-pikenko-155073>
 - na základě rozhovorů s mladými uživateli vysvětlují úlohu pika v životě mladých
 - v kontextu zjištění Bordo zajímavý zejména osud Jany:
piko jako symptom a zároveň nástroj vyrovnávání se se světem

A ještě jeden z mé zahrádky

Slavík, L., & Pospěch, P. (2019). Youtuberství jako konstrukce, destrukce a reparace soukromí. *Český sociologický časopis*, 55(2), 135–160.

<https://doi.org/10.13060/00380288.2019.55.2.456>

Fáze expozice: Sebeexpozice v modu *ideologie autenticity a konfesní kultury* jako prostředek seberealizace (motivace být členy *pomyslných společenství, názorové vůdcovství, transgrese,...*). Jde o pokračování procesu individualizace a externalizace (*narcizace*) procesu utváření self (protestantismus, *terapeutická kultura*) novými prostředky.

Fáze narušování: rozrušení zamýšlené konfigurace předmětu-hranice-kontextu (soukromí jako interakční praxe) podstatou *architektury síťové veřejnosti* a narůstáním expoziční asymetrie.

Mírné narušení: víceméně očekávatelné.

Hrubé narušení: vzniká zlou vůlí a způsobuje *Kafkovský problém* a narušení self.

Kariéra soukromí mladých youtuberek/rů

Fáze reparace: snaha obnovit narušenou hranici soukromí pomocí *reparačních praktik*.

Management interakcí: omezení přístupnosti aktérů.

Management informací: omezení množství a typ publikovaných interakcí.

Vyjednávání: poučení.

Skandál: záměrné odhalení = devalvace *tajemství*.

Cílená demotivace: odrazení jistých segmentů publika.

Nástroje soukromí: scénář, editace, imaginace publika.

Porovnání (ideálních typů!)

Pozitivismus/kvantitativní výzkum

- Předpoklady:
 - Společnost je prodchnuta individuálně neprůhlednými univerzálními mechanismy a zákonitostmi (nomotetismus)
 - Lidé sice jednájí s nějakým úmyslem, ale celková podstata sociálních *faktů* jim je nepřístupná
- Cíl:
 - Odhalovat mechanismy v útrokách společnosti
 - Odhalovat „co“ se děje, jak vypadají vztahy mezi jevy, ideálně deskripcí kauzálního nebo příčinného vztahu (dedukce)
- Metoda:
 - Experiment
 - Dotazníkové šetření
 - Statistická analýza numerických dat
 - Pozorování
 - Analýza textů (dokumentů)

Interpretativismus/kvalitativní výzkum

- Předpoklady:
 - Společnost je založena na smyslu, který propojuje individua
 - Jeho podoby a variace mohou být velmi různorodé (indiografičnost)
- Cíl:
 - Odhalovat smysl, okolo kterého lidé orientují své jednání a jeho kontext
 - Odhalovat „proč“ se něco děje a jaké okolnosti a kontexty toto „proč“ obklopují a podmiňují (indukce)
- Metoda:
 - Rozhovor
 - Introspekce (autoetnografie)
 - Fokusní skupina
 - Analýza artefaktů (např. i odpad)
 - Pozorování
 - Analýza textů (dokumentů)

Styčné body obou paradigmat

- Mezi individuem a sociálními institucemi „něco je“:
 - Pozitivismus/kvantitativní výzkum: neosobní univerzální zákonitosti.
 - Interpretativismus/kvalitativní výzkum: smysl a jeho kontext.
- Lze zkoumat různé počty jednotek (navzdory běžným dichotomiím):
 - Jak malý počet (individuální rozhovory, malé polní výzkumy, experiment, fokusní skupiny).
 - Velký počet jednotek (dotazníková šetření, velké polní výzkumy, rozsáhlé experimenty, fokusní skupiny).
- Teorie je důležitá na počátku i na konci (navzdory běžným dichotomiím):
 - Pozitivismus/kvantitativní výzkum: Statisticky testovatelné hypotézy, interpretace výsledků.
 - Interpretativismus/kvalitativní výzkum: Teoretická citlivost, výzkumné otázky, analýza, interpretace.
- **Strukturovanost/flexibilita**
 - Pozitivismus/kvantitativní výzkum: vysoká míra systematizace teorie, statistická rigoróznost, sevřený styl i průběh i nutnost analytické improvizace a pružnosti.
 - Interpretativismus/kvalitativní výzkum: vysoká míra reflexivity (neustálá kontrola designu, nástrojů, „dat“, své pozice a smysluplnosti výsledků i nutnost analytické i teoretické improvizace a pružnosti).

Dá se tedy u kvalitativního výzkumu zobecňovat?

- Ano, *zobecnitelnost* je v zásadě neparadigmatická, jde o formulování obecných a širokých výroků o na základě specifických případů (Carminati, 2018).
- Hegemonie pozitivismu ale tento pojem spojila se *statistickou zobecnitelností*.
- Zobecnitelností ale existuje více.

Dá se tedy u kvalitativního výzkumu zobecňovat?

Pozitivismus/kvantitativní výzkum

- Zobecnitelnost měřítkem užitečnosti a validity.
- Statistická zobecnitelnost = statistický odhad jistoty, že naše zjištění platí pro cílovou populaci.
 - Vyžaduje náhodný výběr z cílové populace. Numerická data a statistickou analýzu. Stojí a padá na kvalitě vzorku, nástrojů, dat a analýzy.

Interpretativismus/kvalitativní výzkum

- Navzdory očekávání také měřítkem užitečnosti.
- Analytická/Teoretická zobecnitelnost:
 - Vychází ze Zakotvené teorie
 - Jde o vyjádření kontextuální podmíněnosti zjištěných výsledků (soudržnost významu a jeho kontextu a bohatost tohoto kontextu).
 - Vyžaduje pečlivé zdůvodnění zkoumané populace, pečlivý sběr dat až do okamžiku *teoretického nasycení*, výsledky konfrontovat s další studií na jiném ale podobně strukturovaném vzorku (např. mladí se studijními problémy), nebo na jiné aktéry v podobném kontextu (např. na maloměstě).
- Jiní navrhují spíše pojem *přenositelnost*
 - Zhodnocení/vyjádření kontextuální podobnosti prostředí a jevu samotného. Na základě předvýzkumu a analytické úvahy.
 - Vyžaduje detailní popis cílového jevu, zvoleného vzorku a zdůvodnění vazby mezi vzorkem a jevem i kritérií výběru vzorku, vč. zvolené analytické metody a procesu analýzy. Zejména pak vazby mezi „významem“ a kontextem (dobrá krajina významu).

Shrnutí

- Existují dvě výzkumné tradice (pozitivismus a interpretativismus) s rozdílnou představou o světě a společnosti.
- S nimi jsou spřízněny dva trsy výzkumných metod.
- Navzdory rozdílnostem a „povídačkám“ mají společné styčné plochy a mohou se doplňovat.
- Oba však podávají o společnosti poněkud jiný obrázek.